

NGHIÊN CỨU, ĐÁNH GIÁ ĐIỀU KIỆN TỰ NHIÊN CHO PHÁT TRIỂN DU LỊCH TỈNH CAO BẰNG

HOÀNG QUỐC DŨNG

Tóm tắt: Tỉnh Cao Bằng có điều kiện tự nhiên, tài nguyên thiên nhiên đa dạng, rất thuận lợi cho phát triển du lịch. Bằng phương pháp phân tích tổng hợp, khảo sát thực địa và đánh giá tổng hợp; bài báo nghiên cứu, đánh giá các điều kiện tự nhiên, tài nguyên thiên nhiên cho phát triển du lịch, từ đó đề xuất các giải pháp và định hướng không gian phát triển du lịch tỉnh Cao Bằng. Kết quả nghiên cứu đã xác định được các khu vực rất thích hợp cho phát triển du lịch, điển hình là vườn quốc gia Phia Oắc - Phia Đén, thác Bản Giốc, khu di tích Pác Bó, rừng Trần Hưng Đạo... 5 tuyến du lịch và 6 không gian ưu tiên cho phát triển du lịch tỉnh Cao Bằng đã được đề xuất.

Từ khóa: điều kiện tự nhiên, phát triển du lịch, tỉnh Cao Bằng

RESEARCH AND ASSESSMENT OF NATURAL CONDITIONS FOR TOURISM DEVELOPMENT CAO BANG PROVINCE

Abstract: Cao Bang has diversity natural conditions and resources which is very favorable for tourism development. In recent years, the tourism has made significant changes, contributing to boost the socio-economic development. However, this economic sector still faces many difficulties and challenges. Therefore, the article researches and assesses the natural conditions and resources which are the basis for proposing solutions and spatial orientation for tourism development. The study results have identified areas that are very suitable for tourism development, typically Phia Oac - Phia Den National Park, Ban Gioc waterfall, Pac Bo relic area, Tran Hung Dao forest... the article proposes 5 tourist routes and 6 priority spaces for tourism development in Cao Bang province.

Keywords: natural conditions, tourism development, Cao Bang province

1. Đặt vấn đề

Du lịch là một ngành kinh tế có ý nghĩa quan trọng đối với cả nước nói chung và tỉnh Cao Bằng nói riêng. Đây là tỉnh có nguồn tài nguyên thiên nhiên và tài nguyên nhân văn phong phú, đa dạng, có tiềm năng dồi dào cho phát triển nhiều loại hình du lịch: sinh thái, danh thắng, vườn quốc gia (VQG), khu bảo tồn... Đặc biệt, năm 2018, Công viên địa chất (CVĐC) Non nước Cao Bằng được tổ chức UNESCO công nhận là công viên địa chất toàn cầu, mở ra cơ hội cho tỉnh thúc đẩy phát triển du lịch.

Theo Đề án phát triển du lịch tỉnh Cao Bằng giai đoạn 2020 - 2025, tầm nhìn đến năm 2035; tỉnh Cao Bằng xác định du lịch sẽ trở thành ngành kinh tế mũi nhọn, là một trong các trung tâm du lịch của vùng Đông Bắc. Định hướng của tỉnh là phát triển ngành du lịch xanh, dựa trên các giá trị cảnh quan tự nhiên gắn với khai thác các giá trị di sản CVĐC toàn cầu Non nước Cao Bằng [4].

Tuy nhiên, dù có nhiều tiềm năng nhưng ngành du lịch Cao Bằng còn khá khiêm tốn, giá trị tạo ra thấp. Năm 2022, tổng lượt khách du

lịch chỉ đạt 1,1 triệu người, doanh thu của ngành đạt 622 tỷ đồng [5]. Vấn đề đặt ra cho tỉnh Cao Bằng là cần có những nghiên cứu, đánh giá toàn diện các nguồn lực cho phát triển du lịch nói riêng và toàn bộ nền kinh tế nói chung. Vì vậy, trong bài báo, tác giả tiến hành nghiên cứu, đánh giá điều kiện tự nhiên, tài nguyên thiên nhiên kết hợp với tài nguyên nhân văn, từ đó đề xuất các giải pháp và định hướng tổ chức không gian ưu tiên cho phát triển du lịch tỉnh Cao Bằng.

2. Cơ sở dữ liệu và phương pháp nghiên cứu

2.1. Cơ sở dữ liệu

Các dữ liệu được sử dụng trong nghiên cứu bao gồm: các công trình nghiên cứu về điều kiện tự nhiên, tài nguyên thiên nhiên; quy hoạch tổng thể và quy hoạch du lịch tỉnh Cao Bằng; các kết quả điều tra, khảo sát thực tế; các số liệu thống

kê của tỉnh; các bản đồ hành chính, địa chất, địa hình, khí hậu, đất và lớp phủ thực vật...

2.2. Phương pháp nghiên cứu

- Phương pháp phân tích: được sử dụng nhằm phân tích dữ liệu về thực trạng, các điều kiện tự nhiên, tài nguyên du lịch, các định hướng phát triển du lịch của tỉnh Cao Bằng.

- Phương pháp khảo sát thực địa: được sử dụng nhằm so sánh, đối chiếu và chuẩn hóa kết quả nghiên cứu. Trong đó, tác giả đã thực hiện 3 chuyến tìm hiểu thực tế VQG - Phia Oắc - Phia Đén, khu du lịch Pác Bó và khu du lịch Bản Giốc...

- Phương pháp đánh giá tổng hợp: được sử dụng để đánh giá tiềm năng của các điểm du lịch dựa theo các tiêu chí như: vị trí, nhiệt độ, lượng mưa, tài nguyên nước, sinh vật và sự kết hợp với các tài nguyên nhân văn. Các tiêu chí được phân thành các mức độ: rất thuận lợi, thuận lợi và kém thuận lợi.

Bảng 1. Các tiêu chí đánh giá các điểm du lịch

Các chỉ tiêu/tiêu chí	Mức độ thuận lợi		
	Rất thuận lợi	Thuận lợi	Kém thuận lợi
Vị trí địa lý	Gần đường giao thông, đi lại dễ dàng	Gần các điểm du lịch ở xung quanh	Giao thông kém, xa trung tâm
Nhiệt độ TB năm (°C)	18 - 24	24 - 27	>27
Độ dài mùa mưa (tháng)	3 - 4	5 - 6	≥7
Tài nguyên nước	Thác nước	hồ, đầm	
Tài nguyên sinh vật	Rừng nguyên sinh	Rừng thứ sinh	Rừng trồng, hệ sinh thái nông nghiệp, trồng cây bụi
Kết hợp với tài nguyên nhân văn	Các di tích quốc gia đặc biệt	Các di tích cấp tỉnh, lễ hội, làng nghề quan trọng	Các đối tượng gắn với du lịch khác

Nguồn: Tổng hợp từ [1],[2]

3. Kết quả nghiên cứu và thảo luận

3.1. Tiềm năng và thế mạnh cho phát triển du lịch tỉnh Cao Bằng

Cao Bằng có điều kiện tự nhiên và tài nguyên thiên nhiên đặc thù, rất thuận lợi cho phát triển du lịch. Các tài nguyên này bao gồm các giá trị về địa chất - địa mạo, khí hậu, sông hồ, thác ghềnh và đa dạng sinh học.

- *Tài nguyên địa chất - địa hình*: đây là loại tài nguyên du lịch tự nhiên quan trọng và đặc trưng nhất của tỉnh Cao Bằng. Với các giá trị ngoại hạng về địa chất và địa hình, Công viên địa chất Non nước Cao Bằng đã được UNESCO công nhận là công viên địa chất toàn cầu. Đây là công viên địa chất toàn cầu thứ hai tại Việt Nam sau Công viên địa chất cao nguyên đá Đồng Văn tỉnh Hà Giang. Đến nay, các nhà khoa học đã phát hiện, đánh giá và đề xuất xếp hạng trên 130 điểm di sản địa chất độc đáo, với các dạng địa hình, cảnh quan đá vôi phong phú, đa dạng, như các tháp đá, nón, thung lũng, hang động, hệ thống sông hồ, hang ngầm. Thêm vào đó, còn có rất nhiều kiểu, loại di sản địa chất khác như các hóa thạch cổ sinh, ranh giới giữa các phân vị địa chất, đứt gãy... Có thể nói, điều kiện địa chất là yếu tố cốt lõi tạo nên sự khác biệt, hàm chứa những giá trị về khoa học, văn hoá, thẩm mỹ... có tác dụng thu hút các nhà khoa học và du khách đến nghiên cứu và trải nghiệm.

Các hoạt động địa chất - kiến tạo và ngoại sinh cũng tạo nên cho Cao Bằng nhiều dạng địa hình khá độc đáo. Cao Bằng có nhiều đỉnh núi cao xen kẽ các thung lũng hẹp, đặc biệt là dạng địa hình karst phân bố rộng khắp đã tạo nên nhiều thắng cảnh đẹp như động Ngườm Ngao, thác Bản Giốc (Trùng Khánh), hồ Thang Hen, núi Mất Thần (Quảng Hòa), các đèo (Mã Phục, Khau Cốc Chà, Mế Pía), các đỉnh núi cao (Phia Ya 1970 m, Phia Oắc, Phia Đén)...

- *Tài nguyên khí hậu*: khí hậu là thành phần tự nhiên quan trọng có tác dụng thu hút người tham gia du lịch. Khí hậu ảnh hưởng đến du lịch thông qua 2 yếu tố chính: nhiệt độ và độ ẩm. Đối với lãnh thổ Cao Bằng, các chỉ số về nhiệt độ và độ ẩm đa phần đều thích hợp cho các hoạt động du lịch, chỉ có chỉ số biên độ nhiệt năm là không thuận lợi.

Do địa hình đồi núi là chủ yếu và chịu tác động của gió mùa mùa đông nên khí hậu Cao Bằng có sắc thái á nhiệt. Đó chính là lí do mà người Pháp trước đây đã chọn núi Phia Oắc - Phia Đén làm nơi nghỉ mát, hưởng thụ các tài nguyên khí hậu và tài nguyên sinh vật độc đáo. Về mùa đông, trên các đỉnh núi cao như Phia Ya (1.987 m, huyện Bảo Lâm), Phia Oắc (1.931 m, huyện Nguyên Bình) đã xuất hiện tuyết rơi. Hiện tượng này chỉ xuất hiện ở một vài đỉnh núi của miền Bắc nước ta và là nét đặc sắc hấp dẫn du khách khám phá trải nghiệm.

- *Tài nguyên sông, hồ, thác*: Cao Bằng không có nhiều sông, hồ mặc dù không lớn nhưng rất có giá trị về du lịch, điển hình có thể kể đến là thác Bản Giốc, hồ Thăng Hen (Quảng Hòa), hồ Bản Viêt (Trùng Khánh), hồ Khuổi Lái (Hòa An), thác Thoong Lộc, thác Thoong Ma (Đoài Dương - Trùng Khánh)... Ngoài ra, các con sông như sông Gâm, sông Quây Sơn rất có giá trị trong việc phát triển một số loại hình du lịch như: chèo thuyền trải nghiệm, thể thao, mạo hiểm...

- *Tài nguyên sinh vật*: Cao Bằng có diện tích rừng khá lớn, trên 370.000 ha với tỉ lệ che phủ rừng trên 55%. Trong đó, diện tích rừng tự nhiên chiếm chủ yếu với trên 353.000 ha. Đồng thời, đây là tỉnh nổi tiếng với các giá trị đa dạng sinh học cùng nhiều hệ sinh thái, giống, loài động thực vật đặc hữu. Các khu vực có mức độ đa dạng sinh học cao quan trọng của tỉnh là: VQG Phia Oắc – Phia Đén, khu bảo tồn loài vượn Cao Vít, khu bảo tồn loài sinh cảnh Thăng Hen, khu bảo vệ cảnh quan Pác Bó, rừng Trần Hưng Đạo...[3].

- *Tài nguyên du lịch nhân văn*: tài nguyên du lịch nhân văn của Cao Bằng rất đa dạng, bao gồm di tích lịch sử - cách mạng, di tích văn hóa, tâm linh, lễ hội truyền thống, ẩm thực, di chỉ khảo cổ, kiến trúc, làng nghề, văn hóa phi vật thể... Các tài nguyên này thường kết hợp với các

cảnh quan tự nhiên tạo nên những nét độc đáo cho du lịch Cao Bằng.

Các di tích lịch sử Cao Bằng: tỉnh có hơn 200 di tích các loại; trong đó 98 di tích đã được xếp hạng, gồm có 3 di tích cấp quốc gia đặc biệt, 26 di tích cấp quốc gia và 69 di tích cấp tỉnh [5]. Các di tích cấp quốc gia đặc biệt như di tích Pác Bó, di tích rừng Trần Hưng Đạo, di tích Chiến thắng biên giới 1950 có ý nghĩa rất lớn trong quy hoạch phát triển du lịch của tỉnh.

Các lễ hội truyền thống: bao gồm một số lễ hội như lễ hội Lồng Tồng (lễ hội xuống đồng), lễ hội Thanh Minh của người Nùng, lễ hội về nguồn Pác Bó, lễ hội du lịch thác Bản Giốc và các lễ hội đền chùa khác (đền Vua Lê, lễ hội đền Kỳ Sầm, lễ hội đền Giẻ Đơng, lễ hội chùa Sùng Phúc...).

Nghệ thuật trình diễn dân gian: Cao Bằng là nơi sinh sống của đồng bào các dân tộc ít người như Tày, Nùng, Mông, Dao, Sán Chỉ, Lô Lô, mỗi dân tộc lại sở hữu kho tàng văn nghệ dân gian đặc trưng riêng. Điển hình như: hát Then của người Tày, hát sli, lượn của người Nùng, hát Páo Dung dân tộc Dao, múa khèn của người Mông...

Làng nghề truyền thống: Cao Bằng cũng được khách du lịch biết đến với những làng nghề truyền thống lâu đời như: nghề dệt thổ cẩm ở Hà Quảng, nghề in hoa văn bằng sáp ong của người Dao Tiền, nghề làm hương Phia Thấp, nghề làm đường phen (Phúc Sen - Quảng Hòa), nghề làm giấy bản, nghề chạm khắc bạc, nghề chế tác đàn tính, làng nghề rèn của người Nùng An (xã Phúc Sen, huyện Quảng Hòa).

Cảnh quan bản làng: làng, bản của các cộng đồng dân cư dân tộc thiểu số cũng là một thế mạnh trong phát triển du lịch của tỉnh. Nhiều làng, bản còn lưu giữ được những nét văn hóa đặc sắc, hấp dẫn, điển hình như: làng du lịch cộng đồng Pác Ràng, làng du lịch cộng đồng Phia Thấp, Bản Giuông (Quảng Hòa), làng văn

hóa truyền thống các dân tộc Tày xóm Khuổi Ky (Trùng Khánh), điểm du lịch cộng đồng xóm Khuổi Khon (Bảo Lạc), điểm du lịch cộng đồng xóm Hoài Khao (Nguyên Bình), xóm Lũng Luông (Hà Quảng)...

Trên cơ sở phân tích, đánh giá đặc điểm tài nguyên du lịch Cao Bằng, bài báo đã xác định những khu vực có mức độ thuận lợi cho phát triển du lịch như sau:

(1) Khu vực rất thuận lợi

Là khu vực có cảnh quan là các hệ sinh thái rừng nguyên sinh, các khu vực có sự kết hợp giữa cảnh quan tự nhiên với các di tích quốc gia đặc biệt. Đó là các cảnh quan nằm trong khu vực CVĐC Non nước Cao Bằng, có giá trị cao về địa chất, địa hình, thuận lợi về khí hậu, nguồn nước, sinh vật. Nơi này có thể phát triển các sản phẩm như: du lịch địa chất; du lịch văn hóa lịch sử; du lịch sinh thái, du lịch nghỉ dưỡng, chăm sóc sức khỏe, du lịch thể thao mạo hiểm... Cụ thể:

+ *Khu du lịch thác Bản Giốc:* đây là khu vực có cảnh quan tự nhiên đặc sắc nằm trong Công viên địa chất Non nước Cao Bằng, có thể phát triển đa dạng các sản phẩm du lịch như: du lịch sinh thái, ngắm cảnh, thể thao mạo hiểm, du lịch cộng đồng, du lịch nghỉ dưỡng... Trong khu du lịch thác Bản Giốc còn có chùa Phật Tích Trúc Lâm Bản Giốc và nhiều thắng cảnh hấp dẫn khác như sông Quây Sơn, động Ngườm Ngao...

+ *Khu di tích lịch sử Pác Bó và di tích lịch sử rừng Trần Hưng Đạo:* là khu vực có các tài nguyên du lịch văn hóa đặc sắc kết hợp với cảnh quan tự nhiên, có giá trị khai thác và phát triển các sản phẩm du lịch văn hóa, lịch sử về với cội nguồn, kết hợp tham quan ngắm cảnh, trải nghiệm.

+ *VQG Phia Oắc - Phia Đén:* có khí hậu mát mẻ, có giá trị nổi bật về hệ sinh thái, đa dạng sinh học cao, rất thích hợp để khai thác phát triển các sản phẩm du lịch sinh thái, tham quan,

nghiên cứu, nghỉ dưỡng, thể thao khám phá, du lịch cộng đồng...

+ *Khu bảo vệ cảnh quan hồ Thăng Hen*: hồ Thăng Hen (Quảng Hòa), núi Mất Thần (Núi Thùng) thích hợp cho du lịch ngắm cảnh, nghỉ dưỡng.

+ *Khu bảo vệ cảnh quan Lam Sơn*: nằm ở xã Hồng Việt huyện Hòa An, rất gần với TP. Cao Bằng, thích hợp cho du lịch sinh thái, ngắm cảnh, học tập, tâm linh.

(2) Khu vực thuận lợi

Là khu vực có các cảnh đẹp nhưng nằm ở vị trí khó khăn hoặc độ hấp dẫn thấp hơn. Điển hình là cảnh quan rừng thứ sinh, núi, đèo, sông, hồ, kết hợp với các bản làng văn hóa, làng nghề.

+ *Khu bảo tồn loài - sinh cảnh vượn Cao Vít, Trùng Khánh*: đây là nơi có là hệ sinh thái rừng trên núi đá vôi và các hệ sinh thái rừng tự nhiên khác ở khu vực huyện Trùng Khánh, giáp Trung Quốc. Khu bảo tồn này có diện tích tự nhiên là 6.046,00 ha với 9 hệ sinh thái, 41 loài thực vật, 19 loài động vật quý hiếm, trong đó có loài vượn Cao Vít quý hiếm.

+ *Cảnh quan đèo*: Cao Bằng có một số vị trí địa hình có giá trị trong việc xây dựng các điểm ngắm cảnh, trải nghiệm. Điển hình là đèo Khau Cốc Chà, Mã Phục, Mẻ Pia... Đèo Khau Cốc Chà (Bảo Lạc) 15 tầng với 14 khúc cua gấp uốn lượn thích hợp cho phát triển sản phẩm du lịch ngắm cảnh, du lịch thể thao, mạo hiểm.

+ *Cảnh quan sông nước*: cảnh quan khu vực sông Gâm, sông Nho Quế, sông Quây Sơn, hồ Bản Viết, thác Thạch Lâm (Bảo Lâm)... thích hợp cho phát triển các sản phẩm du lịch sinh thái, nghỉ dưỡng, thưởng ngoạn cảnh quan kết hợp du lịch cộng đồng tại các bản làng sinh sống gần các dòng thác.

+ *Rừng trúc*: Cao Bằng có diện tích rừng tre trúc khá lớn, tạo nên các điểm du lịch sinh

thái như rừng trúc Thành Công, Nguyên Bình, Lũng Pán...

(3) Khu vực kém thuận lợi

Là các khu vực nằm xa trung tâm, cơ sở hạ tầng còn nhiều khó khăn hoặc mức độ hấp dẫn không lớn. Điển hình là *Tuyến vành đai biên giới* các huyện Bảo Lâm - Bảo Lạc - Hà Quảng - Trùng Khánh, khu vực trảng cỏ ở Vinh Quý (Hạ Lang), Phiêng Mường (Bảo Lạc)...

3.2. Thực trạng phát triển du lịch tỉnh Cao Bằng

Trong những năm gần đây, ngành du lịch tỉnh Cao Bằng có những thay đổi đáng kể, góp phần giải quyết việc làm, nâng cao thu nhập của người dân và đóng góp vào sự chuyển dịch cơ cấu kinh tế. Trong giai đoạn 2015 - 2019, doanh thu của ngành có tốc độ tăng trưởng khá cao, trung bình > 20%/năm. Doanh thu của ngành năm 2011 đạt 58,2 tỷ đồng thì đến năm 2019 đã đạt mức 480,5 tỷ đồng; năm 2022, tình hình du lịch của tỉnh được cải thiện đáng kể với doanh thu đạt 622 tỷ đồng [5, 6].

Lượng khách du lịch đến Cao Bằng cũng tăng nhanh, đặc biệt là khi CVĐC Non nước Cao Bằng được UNESCO công nhận là CVĐC toàn cầu năm 2018. Trong giai đoạn 2016 - 2020, lượng khách du lịch đến Cao Bằng đạt trên 5 triệu lượt người, tăng 98% so với giai đoạn 2011 - 2015. Tuy nhiên, lượng khách du lịch tới Cao Bằng chủ yếu là khách du lịch nội địa, chiếm hơn 90% tổng lượng khách. So sánh với các địa phương khác, số lượng khách đến Cao Bằng còn khiêm tốn. Thời gian lưu trú của khách cũng không dài, trung bình 1,5 ngày. Khách quốc tế đến Cao Bằng chủ yếu là từ Trung Quốc qua các cửa khẩu và thời gian lưu trú ngắn, chỉ tiêu ít [6].

Nguồn nhân lực cho ngành du lịch đang từng bước phát triển, số lượng lao động qua đào tạo tăng dần. Nhưng nhìn chung, nhân lực du lịch Cao Bằng thiếu cả về số lượng và chất

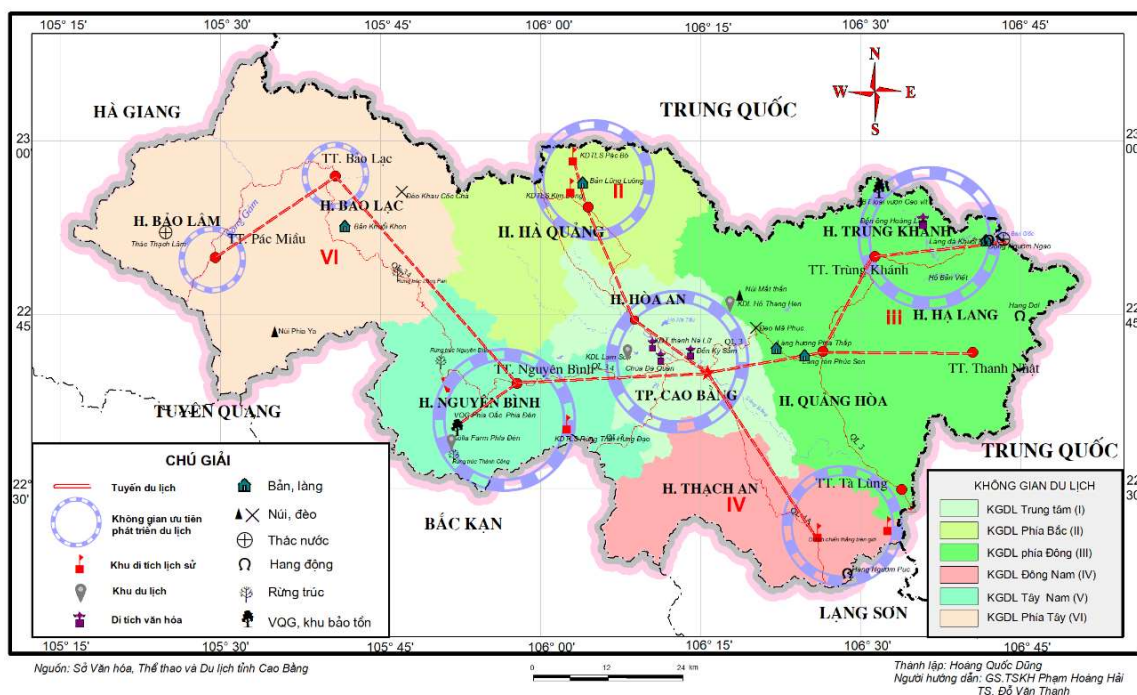
lượng, đặc biệt là đội ngũ chuyên nghiệp. Năm 2019 là năm có số lượng nhân lực hoạt động cao nhất, hơn 6.000 người, bao gồm cả lao động trực tiếp và gián tiếp. Tuy nhiên, sang năm 2020, số lao động có sự giảm sút mạnh, còn trên 5.000 lao động. Cơ sở hạ tầng và cơ sở vật chất cho du lịch của Cao Bằng từng bước được cải thiện. Theo thống kê, tỉnh có 299 cơ sở lưu trú du lịch với trên 3.800 phòng và trên 6.300 giường, cơ bản đáp ứng nhu cầu của khách du lịch [5].

Bên cạnh những thành tựu đạt được, ngành du lịch Cao Bằng đang đối mặt với rất nhiều khó khăn: cơ sở hạ tầng, cơ sở vật chất cho du lịch - yếu kém; các nguồn lực đầu tư cho du lịch thiếu;

các sản phẩm du lịch chưa phong phú, đa dạng; công tác quảng bá du lịch chưa hiệu quả...

3.3. Định hướng tổ chức không gian phát triển du lịch tỉnh Cao Bằng

Quy hoạch không gian du lịch là một trong những quan tâm hàng đầu của các địa phương hiện nay. Việc quy hoạch này phụ thuộc vào mức độ tập trung của các loại tài nguyên - yếu tố cơ sở để tạo nên các vùng du lịch. Một khu vực càng có nhiều tài nguyên thì sức hút với khách du lịch càng lớn [2]. Trên cơ sở kết quả đánh giá tiềm năng, thực trạng và phương hướng phát triển du lịch, bài báo đề xuất tổ chức không gian ưu tiên phát triển du lịch của tỉnh Cao Bằng như sau:

Hình 1. Bản đồ định hướng không gian phát triển du lịch tỉnh Cao Bằng

- Không gian du lịch Trung tâm: lấy TP. Cao Bằng là trung tâm kết hợp với huyện Hòa An. TP. Cao Bằng không có thể mạnh về cảnh quan tự nhiên nhưng tập trung số lượng lớn các di tích lịch sử văn hóa, có vai trò phân phối khách đi các nơi; huyện Hòa An có thể mạnh du lịch sinh thái với khu bảo vệ cảnh

quan Lam Sơn cùng với các điểm di tích lịch sử như: hang Ngườm Slura, Nặm Lìn, hang Ngườm Bốc, Bó Tháy, hang Tóc Rù, đền Vua Lê, thành Nhà Mạc...

Định hướng phát triển của không gian này là các loại hình du lịch văn hóa, vui chơi giải trí, trải nghiệm, cắm trại, du lịch hội nghị...

- *Không gian du lịch phía Bắc*: là không gian du lịch gắn với văn hóa tâm linh có ý nghĩa quan trọng không chỉ đối với Cao Bằng mà còn đối với cả nước. Trung tâm là cụm di tích hang Cốc Bó, suối Lê Nin, núi Các Mác, đền thờ Chủ tịch Hồ Chí Minh và nhà bảo tàng Pác Bó. Các di tích vùng phụ cận gồm khu di tích anh hùng liệt sĩ Kim Đồng, khu du lịch hang Người Việt Cổ, hang Ngườm Vài, Ngườm Ngăm, Ngườm Giàng...

Định hướng của không gian này là phát triển du lịch hành hương về cội nguồn, du lịch tham quan di tích, nghiên cứu, giáo dục kết hợp với du lịch sinh thái.

- *Không gian du lịch phía Đông*: có trung tâm là cụm du lịch thác Bản Giốc - động Ngườm Ngao - chùa Trúc Lâm Bản Giốc, huyện Trùng Khánh. Trong đó, khu du lịch thác Bản Giốc có thắng cảnh đặc biệt, là hạt nhân của cụm. Ngoài ra, không gian này còn có cụm du lịch hồ Thang Hen - núi Mất Thần - đèo Mã Phục (Quảng Hòa), cụm du lịch cảnh quan động Ngườm Ёn, Ngườm Khu, hang Dơi (huyện Hạ Lang), khu bảo tồn loài vượn Cao Vít.

Định hướng phát triển của không gian này là du lịch địa chất, du lịch sinh thái, du lịch cộng đồng, nghỉ cuối tuần, nghỉ dưỡng chữa bệnh, camping, thể thao, mạo hiểm, du lịch biên giới...

- *Không gian du lịch phía Đông Nam*: có trung tâm là thị trấn Đông Khê và phụ cận. Không gian này bao gồm các di tích chiến thắng biên giới như Đông Khê - Khau Luông - Cốc Xả và khu bảo vệ cảnh quan Lăng Đồn (với điểm di tích núi Báo Đông - nơi Chủ tịch Hồ Chí Minh chỉ huy chiến dịch Biên giới 1950).

Định hướng phát triển của không gian này là du lịch văn hóa, tham quan, học tập, kết hợp với du lịch sinh thái, du lịch địa chất.

- *Không gian du lịch phía Tây Nam*: trung tâm là VQG Phia Oắc - Phia Đén, rừng Trần Hưng Đạo (huyện Nguyên Bình). Khu sinh thái - nghỉ dưỡng Phia Đén nằm trong VQG Phia Oắc - Phia Đén (huyện Nguyên Bình) quy mô khoảng 500 ha, định hướng phát triển thành khu du lịch quốc gia vào giai đoạn sau năm 2030. Khu di tích quốc gia đặc biệt rừng Trần Hưng Đạo có quy mô khu di tích lịch sử 81 ha, có giá trị đặc biệt quan trọng trong hệ thống các di tích lịch sử quân sự cách mạng Việt Nam.

Định hướng phát triển của không gian này là du lịch sinh thái, du lịch nghỉ cuối tuần, các khu nghỉ dưỡng chữa bệnh, du lịch văn hóa kết hợp với tham quan các di tích lịch sử cách mạng, văn hóa dân tộc.

- *Không gian du lịch phía Tây Bắc*: gồm hai huyện Bảo Lạc, Bảo Lâm; là không gian phụ trợ với trung tâm là thị trấn Bảo Lạc và Pác Miầu. Khu vực này nằm xa về phía Tây, giao thông còn yếu kém nên việc phát triển du lịch khó khăn hơn các khu vực khác. Tuy nhiên, lợi thế của không gian này là cảnh quan thiên nhiên đặc sắc, rất thích hợp phát triển du lịch sinh thái, du lịch mạo hiểm trên sông Gâm, du lịch cộng đồng, du lịch hang động, du lịch thể thao, trải nghiệm núi Phia Ya, du lịch vành đai biên giới...

Lấy thành phố Cao Bằng là trung tâm, trên cơ sở kết nối các không gian du lịch, Cao Bằng có thể xây dựng các tuyến du lịch nội tỉnh, ngoại tỉnh và quốc tế. Các tuyến nội tỉnh cần đẩy mạnh khai thác bao gồm:

+ *Tuyến phía Bắc*: kết nối các điểm du lịch TP. Cao Bằng - Hòa An - Hà Quảng. Tuyến có đặc trưng kết nối các điểm du lịch văn hóa - di tích lịch sử cách mạng với các di tích như đền Vua Lê, đền thờ Nùng Chí Cao, khu di tích lịch sử Kim Đồng... đặc biệt là khu di tích quốc gia Pác Bó. Ngoài ra, tuyến còn kết nối với các điểm du lịch sinh thái - địa chất như hang Ngườm Slua, hóa thạch Cúc Đá, cảnh quan karst Kéo Yên, di chỉ hoạt động của đứt gãy Cao Bằng - Tiên Yên.

+ *Tuyến phía Đông*: tuyến kết nối 05 danh lam thắng cảnh quốc gia gồm thác Bản Giốc, động Ngườm Ngao, động Dơi, núi Mắt Thần và hồ Thang Hen. Các điểm tham quan chính gồm: đèo Mã Phục, làng nghề rèn Pác Rằng (xã Phúc Sen), thác Bản Giốc, động Ngườm Ngao, chùa Trúc Lâm Bản Giốc, cảnh quan sông Quây Sơn, bản dân tộc Khuổi Ky và các điểm địa chất, sinh thái khác.

+ *Tuyến Đông Nam*: kết nối thành phố Cao Bằng với các di tích lịch sử chiến thắng biên giới. Các điểm du lịch chính là động Ngườm Pục, núi Báo Đông, các điểm lộ địa chất.

+ *Tuyến phía Tây Nam*: kết nối thành phố Cao Bằng - Phia Đén - Phia Oắc - rừng Trần Hưng Đạo. Các điểm du lịch chính: di chỉ đại dương cổ (Lang Môn- Nguyên Bình), đồn Phai Khắt, trang trại cá hồi Phia Đén, đồn điền chè Kolia và trọng tâm là VQG Phia Oắc - Phia Đén và Di tích quốc gia đặc biệt rừng Trần Hưng Đạo.

+ *Tuyến phía Tây*: kết nối TP. Cao Bằng với thị trấn Bảo Lạc - Pác Miầu và các điểm phụ cận. Các điểm du lịch chính là thác Thạch Lâm, khám phá sông Gâm, đèo Khau Cốc Chà, Mẻ Pía, núi Phia Ya.

Ngoài các tuyến du lịch chính, tỉnh Cao Bằng có thể phát triển các tuyến bổ trợ kết nối với các tuyến chính, làm tăng thêm thời gian cũng như bổ sung điểm tham quan du lịch cho tuyến du lịch chính gồm: *tuyến Nguyên Bình - Bảo Lạc - Bảo Lâm*; *tuyến Hà Quảng - Trùng Khánh*; *tuyến Hà Quảng - Nguyên Bình, tuyến Trùng Khánh - Hạ Lang*, *tuyến Thạch An - Quảng Hoà*.

Đồng thời, xây dựng các tuyến du lịch liên tỉnh nối Cao Bằng với các tỉnh xung quanh và cả nước như: *tuyến Cao Bằng - Bắc Kạn - Thái Nguyên - Hà Nội*; *tuyến Cao Bằng - Lạng Sơn - Quảng Ninh*; *tuyến Cao Bằng - Hà Giang - Tuyên Quang*. Các tuyến này càng thuận lợi hơn khi cơ sở hạ tầng giao thông của tỉnh được hoàn thiện, đặc biệt là tuyến cao tốc Đồng Đăng - Trà Lĩnh sau khi hoàn thành có tác dụng kết nối Cao Bằng với các tỉnh vùng Đông Bắc và cả nước.

4. Kết luận và khuyến nghị

Tỉnh Cao Bằng có tài nguyên du lịch phong phú, đặc biệt là các tài nguyên du lịch tự nhiên với nhiều khu vực rất thuận lợi cho phát triển du lịch như khu du lịch Pác Bó, VQG Phia Oắc - Phia Đén, khu du lịch thác Bản Giốc, rừng Trần Hưng Đạo... Các khu vực này đều có cảnh quan thiên nhiên đa dạng, độc đáo và có sự kết hợp với các di tích lịch sử - văn hóa, đặc biệt là các di tích lịch sử cấp quốc gia. Để phát triển du lịch, tỉnh Cao Bằng cần thực hiện những giải pháp để khai thác tối đa các tiềm năng của mình.

Thứ nhất, tỉnh cần tiến hành nghiên cứu, điều tra và thiết lập hệ thống cơ sở dữ liệu các nguồn lực cho phát triển du lịch;

Hai là có những chính sách, cơ chế và quy hoạch rõ ràng để huy động tối đa các nguồn lực;

Ba là cần phát triển đa dạng các loại hình du lịch và hình thành các sản phẩm du lịch hấp dẫn, đặc trưng;

Bốn là tăng cường công tác bảo tồn, đặc biệt là các cảnh quan tự nhiên và sự đa dạng sinh học;

Năm là xúc tiến, quảng bá, xây dựng hình ảnh và thương hiệu du lịch gắn với những tài nguyên độc đáo chỉ có ở địa phương;

Sáu là cần tăng cường hợp tác trong nước và quốc tế để trao đổi thông tin, kinh nghiệm quản lý, thu hút đầu tư và quảng bá hình ảnh của mình.

Bên cạnh đó, tỉnh cần tăng cường sự liên kết, hỗ trợ giữa các địa phương, đầu tư tập trung cho các tuyến du lịch và các không gian ưu tiên./.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Đặng Thị Huệ (2022), *Đánh giá và định hướng phát triển các điểm, tuyến du lịch chính tại Phú Thọ*, Kỷ yếu Hội nghị khoa học địa lý toàn quốc lần thứ XIII, Quyển 1, tr. 765-774.
2. Nguyễn Minh Tuệ (2014), *Địa lý du lịch Việt Nam*, NXB Giáo dục Việt Nam, Hà Nội.
3. UBND tỉnh Cao Bằng (2014), *Quy hoạch bảo tồn đa dạng sinh học tỉnh Cao Bằng đến năm 2020, định hướng đến năm 2030*.
4. UBND tỉnh Cao Bằng (2020), *Đề án phát triển du lịch tỉnh Cao Bằng giai đoạn 2020-2025, tầm nhìn đến năm 2035*.
5. UBND tỉnh Cao Bằng (2023), *Báo cáo tình hình phát triển du lịch, phát triển du lịch cộng đồng trên địa bàn tỉnh Cao Bằng*.
6. UBND tỉnh Cao Bằng (2023), *Báo cáo tổng hợp quy hoạch tỉnh Cao Bằng thời kì 2021 - 2030, tầm nhìn đến năm 2050*.

Thông tin tác giả:

Hoàng Quốc Dũng - Trường Đại học Hải Phòng
Địa chỉ: 171 Phan Đăng Lưu, Kiến An, Hải Phòng
Email: hoangquocdungdhp@gmail.com: Điện thoại: 0987.958948

Nhật ký tòa soạn

Ngày nhận bài: 25/8/2023
Biên tập: 9/2023